

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
– PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

MINISTERSTWO ROLNICTWA I ROZWOJU WSI

NR
48

RYNEK MLEKA

stan i perspektywy

P Ó Ł R O C Z N I K

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ OD 1991 ROKU

ISSN 1231-2673

ANALIZY RYNKOWE

Redaktor naczelny
Jadwiga Seremak-Bulge

MAJ 2015

RADA PROGRAMOWA ROLNICZYCH ANALIZ EKONOMICZNYCH:

Maria Zwolińska (przewodnicząca)
Stanisław Stańko (wiceprzewodniczący)
Jadwiga Seremak-Bulge (redaktor naczelny)
Piotr Szajner (sekretarz redakcji)
Tadeusz Chrościcki
Bogumiła Kasperowicz
Krystyna Świetlik
Iwona Szczepaniak
Marzena Trajer
Barbara Domaszewicz

KOMITET REDAKCYJNY:

Maria Zwolińska, Andrzej Kowalski, Jadwiga Seremak-Bulge, Piotr Szajner, Marzena Trajer,
Ewa Machowina

REDAKTOR RYNKU MLEKA:

Jadwiga Seremak-Bulge

Czasopismo przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB
Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
Kierownik Zakładu – Piotr Szajner
SKŁAD I DRUK: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB
NAKŁAD: 1345 egz. Ark. wyd. 5,06

Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych prosimy o podanie źródła

Spis treści

Reasumpcja	3
Summary	5
I. Uwarunkowania makroekonomiczne <i>mgr Tadeusz Chrościcki</i>	7
II. Produkcja mleka <i>prof. dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge</i>	8
III. Przetwórstwo mleka <i>prof. dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge</i>	15
IV. Spożycie mleka i jego przetworów <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	18
V. Handel zagraniczny mlekiem i jego przetworami <i>dr inż. Piotr Szajner</i>	24
VI. Interwencja na rynku mleka <i>mgr Joanna Sych-Winiarek</i>	30
VII. Ceny <i>prof. dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge</i> <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	33
Aneks	43

Krajowy rynek mleka w 2014 r. znajdował się pod wpływem pogarszającej się koniunktury na światowym rynku, którą pogłębiło rosyjskie embargo na import żywności z Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych, Kanady i Australii, a więc największych eksporterów przetworów mlecznych na świecie. Malejące wraz ze spadkiem cen światowych ceny uzyskiwane w eksporcie znalazły wyraz przede wszystkim w obniżce cen zbytu przetworów mlecznych, a w ślad za tym jeszcze silniejszych spadkach cen skupu mleka. Ceny zbytu spadły w relacji 12-miesięcznej (XII 2014 / XII 2013) średnio o 10,8%, a ceny skupu mleka o 19,8% do 123,48 zł/100 l, a więc poniżej poziomów z lat 2011-2012.

W 2014 r. skup mleka w Polsce wzrósł o 7,1% do 10326 mln l (10628 mln kg) w wyniku decyzji podjętych w poprzednim roku pod wpływem poprawiającej się z miesiąca na miesiąc opłacalności tej produkcji. Wysokie ceny mleka surowego w pierwszej połowie 2014 r. były o 16,6% wyższe, a w drugim półroczu o 10,5% niższe w porównaniu z analogicznymi okresami 2013 r. W rezultacie średnia cena skupu mleka w 2014 r. była o 1,1% wyższa niż w 2013 r.

Tak znaczny wzrost dostaw mleka do przemysłu mleczarskiego umożliwiło zwiększenie produkcji mleka krowiego o 2,1% do nieco ponad 12,6 mld l (ok. 13 mld kg), ograniczenie zużycia mleka w gospodarstwach rolnych o 9,5% do ok. 1,9 mld l (1,96 mld kg) oraz zmniejszenie sprzedaży bezpośredniej o 37% do 380 mln l (391 mln kg).

Procesy restrukturyzacji uległy przyspieszeniu, a część najbardziej efektywnych producentów z dużym wyprzedzeniem rozpoczęła przygotowania do likwidacji kwot mlecznych, bez względu na konsekwencje jakie niósł ze sobą obowiązujący do 31 marca 2015 r. system administracyjnego limitowania podaży mleka surowego. W rezultacie stopień przekroczenia kwoty dostaw jest szacowany na 5,83%, a opłaty karne za ich przekroczenie będą rekordowe, nie tylko w Polsce.

Pogłowie krów mlecznych zostało zmniejszone o 2,2% do 2248 tys. szt. w grudniu 2014 r. Pogłowie krów ograniczono wyłącznie w gospodarstwach indywidualnych (o 2,5% do 2132 tys. szt.). W gospodarstwach osób prawnych liczba krów wzrosła o 3,1% do 116,3 tys. szt., w tym w spółkach o 4,4%.

Przy znaczącym wzroście produkcji mleka i nieco mniejszym jego bilansowym spożyciu wskaźnik samowystarczalności zwiększył się o 2,8 pkt. proc. do 111,5%. Koniecznością więc było znaczące ilościowe zwiększenie eksportu mleka i jego przetworów.

Bilansowe spożycie mleka (wraz z mlekiem zużytym do produkcji masła) zmniejszyło się o 0,4% do 11125 mln kg, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosło 289 kg. Wpłynęło na to mniejsze spożycie nabiału, które szacuje się na 211 kg/mieszkańca w ekwiwalencie mleka surowego, przy stabilizacji konsumpcji masła do 4,1 kg/mieszkańca.

Mimo bezwzględnie spadku cen detalicznych postępującego od kwietnia do grudnia 2014 r. (średnio o 2,6%) nabiał był relatywnie drogi. Średnioroczne ceny nabiału wzrosły o 3,8%, przy spadku cen żywności o 0,9% i stabilizacji cen artykułów i usług konsumpcyjnych. Nabiał zdrożał w relacji do innych źródeł białka zwierzęcego.

Znacznie większe dostawy mleka do mleczarni oraz rozwijający się eksport skutkowały wzrostem przede wszystkim

Tabela 1

Bilans mleka (w tys. ton)¹

Wyszczególnienie	2012	2013	2014 ^{a)}	2015 ^{b)}	2016 ^{b)}
Produkcja ogółem	12685	12736	13000	13090	13350
w tym mleka krowiego	12659	12710	12976	13093	13330
Import ^{c)}	924	1260	1530	1450	1500
Razem do dyspozycji	13609	13995	14530	14540	14850
Eksport ^{c)}	2308	2305	2890	3090	3300
Na pasze	515	515	515	515	515
Na spożycie	10787	11175	11125	10935	11035
w tym samozaopatrzenie	1659	1647	1442	1390	1390
Razem rozchody	13609	13995	14530	14540	14850
Samowystarczalność^{d)} (%)	112,0	108,7	111,5	114,1	115,4

¹ Liczby względne (wskaźniki, odsetki) w całym raporcie obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w publikacji.

Ze względu na zaokrąglenia danych w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości ogółem.

^{a)} Dane nieostateczne.

^{b)} Prognoza IERiGŻ-PIB.

^{c)} Wolumen eksportu i importu obliczono wykorzystując współczynniki zawartości suchej masy, zgodnie z rozdziałem V.

^{d)} Liczona jako stosunek produkcji do zużycia wewnętrznego (spożycie plus zużycie paszowe).

Źródło: Obliczenia IERiGŻ-PIB na podstawie danych GUS i MF.

produkcji chudego mleka w proszku (o 68%, do 170 tys. ton w średnich i dużych przedsiębiorstwach oraz 182 tys. ton ogółem przez przemysł mleczarski). Przy ponad 22% wzroście produkcji pełnego mleka w proszku całkowita produkcja proszków mlecznych zwiększyła się o 54,6% osiągając rekordowy poziom wynoszący 217,5 tys. ton w średnich i dużych przedsiębiorstwach oraz 238 tys. ton ogółem w przemyśle mleczarskim. Produkcję pozostałych przetworów zwiększono w znacznie mniejszym stopniu, bo od 0,3-0,6% (sery dojrzewające, mleko płynne do bezpośredniego spożycia) do prawie 15% (bezwodny tłuszcz mleczny). Spadła natomiast produkcja jogurtów i fermentowanych napojów mlecznych (o 2,6%), serów pozostałych i topionych (odpowiednio o 30,2 i 6,6%), a także serwatki (o 8,2%).

Spadek cen i malejące zainteresowanie tzw. mlekiem przerzutowym przede wszystkim ze strony producentów mleka w proszku w drugiej połowie 2014 r. spowodowało ponad 13% ograniczenie jego produkcji. Całkowita produkcja mleka płynnego zmniejszyła się więc o 6,0%, pomimo większej o 0,6% produkcji mleka do bezpośredniej konsumpcji.

Pogarszająca się koniunktura na światowym rynku była widoczna przede wszystkim w spadku cen zbytu i rentow-

ności przetwórstwa mleka, do której przyczyniły się wysokie koszty surowcowe szczególnie w pierwszej połowie 2014 r. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu mleczarskiego (bez produkcji lodów) wzrosła o 0,7% do ok. 30 mld zł, ale zysk brutto spadł o 48% do 404 mln zł. Pogorszyły się wszystkie wskaźniki rentowności, które spadły do najniższego poziomu od 2009 r. Znacząco zmniejszył się udział firm rentownych w ogólnej liczbie firm zajmujących się przetwórstwem mleka oraz w wartości sprzedaży sektora mleczarskiego. Zmniejszyły się koszty finansowe i nastąpiła dalsza poprawa płynności finansowej sektora. Zatrudnienie spadło o 0,8%, a wydajność pracy mierzona wartością sprzedaży przypadającej na 1 zatrudnionego wzrosła o 5,4% do 925 tys. zł. Branża mleczarska utrzymała wysoką dynamikę inwestycji, których wartość o 16% przekroczyła odpisy amortyzacyjne. Nastąpiła poprawa efektywności przetwórstwa mleka.

Znacząco zwiększyły się obroty handlowe artykułami mlecznymi. Wolumen eksportu wzrósł w porównaniu z 2013 r. o ponad 25% do 2890 tys. ton w ekwiwalencie mleka surowego. Jego wartość zwiększyła się tylko o 10,9% do 1,9 mld EUR ze względu na niższe o 12% przeciętne ceny transakcyjne. Import w tym czasie zwiększył się ilo-

ściowo o prawie 24% do 1530 tys. ton, a jego wartość o 12% i wyniosła 784 mln EUR, przy niższych o 8% cenach transakcyjnych. Dodatkowo saldo wymiany handlowej wyniosło 1,12 mld EUR i było o ok. 10% większe niż w 2013 r. W ujęciu ilościowym eksport netto zwiększył się o ok. 30% do 1360 tys. ton.

Negatywne konsekwencje wysokich opłat karnych za przekroczenie kwot mlecznych w roku kwotowym 2014/2015 oraz zwiększenie niepewności pod wpływem zniesienia kwot mlecznych w warunkach silnych wahań cen na światowym rynku będą ograniczać dynamikę produkcji i podaży mleka surowego w 2015 r. Kontynuowane będą procesy restrukturyzacji i poprawy efektywności produkcji mleka, a pogłowienie krów użytkowanych mlecznie będzie nadal redukowane, ale z mniejszą dynamiką. W tych warunkach przyspieszenia wzrostu cen skupu można spodziewać się dopiero w czwartym kwartale 2015 r. Może to skutkować zwiększeniem dynamiki produkcji i podaży mleka dopiero w 2016 r. Poprawa koniunktury na światowym rynku może skutkować dalszym wzrostem obrotów handlowych artykułami mlecznymi w 2015 r. i w latach następnych, jeżeli polskie mleczarstwo utrzyma kosztowo-cenowe przewagi konkurencyjne.

SUMMARY

In 2014, the domestic milk market was influenced by the deteriorating economic situation in the world market, which was deepened by the Russian embargo on the import of food from the European Union, the United States, Canada and Australia, i.e. the biggest exporters of dairy products in the world. Prices obtained in the export, which were decreasing along with the decrease in global prices, were reflected primarily in reduced selling prices of milk products, and following this, even stronger decreases in milk purchase prices. Selling prices decreased in the relation of 12 months (XII 2014/XII 2013) by 10.8%, on average, and milk purchase prices by 19.8% to PLN 123,48/100 l, thus, below the levels of the years 2011-2012.

In 2014, milk purchase in Poland increased by 7.1% to 10,326 million l (10,628 million kg) as a result of decisions made in the previous year under the influence of the cost-effectiveness of that production which improved month by month. High prices of raw milk in the first half of 2014 were by 16.6% higher and in the second half by 10.5% lower when compared to the similar periods of 2013.

Consequently, the average milk purchase price in 2014 was by 1.1% higher than in 2013.

Such a significant increase in supplies of milk to the dairy industry made it possible to increase the production of cow's milk by 2.1% to a little more than 12.6 billion l (about 13 billion kg), to reduce the milk consumption in agricultural holdings by 9.5% to about 1.9 billion l (1.96 billion kg) and to reduce direct sales by 37% to 380 million l (391 million kg).

Restructuring processes have been accelerated, and some of the most efficient producers started in advance to prepare for the liquidation of milk quotas, regardless of the consequences entailed by the system of administrative limitation of raw milk supplies, applicable until 31 March 2015. As a result, the degree of exceeding the amount of supplies is estimated at 5.83%, and penalties for exceeding them will be record-breaking, not only in Poland.

The population of dairy cows was reduced by 2.2% to 2,248 thousand head in December 2014. The population of cows was limited only in individual holdings

(by 2.5% to 2,132 thousand head). In holdings of legal persons, the number of cows increased by 3.1% to 116.3 thousand head, including in companies by 4.4%.

With a significant increase in the production of milk and its a little lower balance-sheet consumption, the rate of self-sufficiency grew by 2.8 pp to 111.5%. Therefore, it was necessary to increase significantly the export of milk and dairy products.

The balance-sheet milk consumption (along with milk consumed for producing butter) decreased by 0.4% to 11,125 million kg, and it amounted to 289 kg *per capita*. This affected the lower consumption of dairy products, which it estimated at 211 kg/*per capita* in raw milk equivalent, with the stabilisation of the butter consumption to 4.1 kg/*per capita*.

Despite the absolute decrease in retail prices, progressive from April to December 2014 (by 2.6%, on average), dairy products were relatively expensive. Average annual prices of dairy products increased by 3.8%, with a decrease in food prices by 0.9% and the stabilisation

Table 1
Milk balance (in thousand tonnes)¹

Specification	2012	2013	2014 ^{a)}	2015 ^{b)}	2016 ^{b)}
Total production	12685	12736	13000	13090	13350
including cow's milk	12659	12710	12976	13093	13330
Import ^{c)}	924	1260	1530	1450	1500
Available in total	13609	13995	14530	14540	14850
Export ^{c)}	2308	2305	2890	3090	3300
For feed	515	515	515	515	515
For consumption	10787	11175	11125	10935	11035
including self-supply	1659	1647	1442	1390	1390
Expenses in total	13609	13995	14530	14540	14850
Self-sufficiency^{d)} (%)	112,0	108,7	111,5	114,1	115,4

¹ Relative numbers (indices, percentages) in the entire number have been usually calculated based on absolute data expressed with the greater accuracy than provided in the publication. Due to the rounding of data, in some cases sums of components may differ from provided total values.

^{a)} Non-final data.

^{b)} Forecast by IERIGŻ-PIB.

^{c)} Export and import volumes have been calculated using the dry matter coefficient, in accordance with Chapter V.

^{d)} Calculated as the production/internal consumption ratio (consumption plus feed consumption).

Source: Calculations of IAFE-NRI based on the Central Statistical Office and Ministry of Finance data.

of prices of consumer articles and services. Dairy products rose in price in relation to other sources of animal protein.

Significantly higher supplies of milk to dairies and the growing export have resulted in an increase mainly in the production of skimmed milk powder (by 68%, to 170,000 tonnes in medium and large enterprises and 182,000 tonnes in total by the dairy industry). With the increase of more than 22% in the production of whole milk powder, the total production of milk powder increased by 54.6%, reaching the record-breaking level of 217.5 thousand tonnes in medium and large enterprises and 238 thousand tonnes in total in the dairy industry. The production of other products increased to a much lesser extent, from 0.3-0.6% (ripened cheese, liquid milk for direct human consumption) to almost 15% (anhydrous milk fat). On the other hand, the production of yoghurt and fermented milk beverages (by 2.6%), other and processed cheese (by 30.2 and 6.6%, respectively), and also whey (by 8.2%) decreased.

Decreased prices and declining interest in so-called transfer milk, mainly on the part of milk powder producers in the second half of 2014, resulted in a reduction in its production by more than 13%. The total production of liquid milk decreased by 6.0%, despite the fact that the production of milk for direct consumption was higher by 0.6%.

The deteriorating economic situation in the world market was noticeable mainly in the decrease of selling prices and of the profitability of milk processing, which was contributed to by high raw material costs, especially in the first half of 2014. The value of production sold of the dairy industry (without the production of ice-cream) increased by 0.7% to about PLN 30 billion, but gross profit decreased by 48% to PLN 404 million. All profitability indices deteriorated and decreased to the lowest level since 2009. The share of profitable companies in the total number of milk processing companies and in the sales value of the dairy sector significantly reduced. Financial costs were reduced and there was a further improvement in the financial liquidity of the sector. Employment decreased by 0.8%, while the labour productivity measured by the sales value per 1 employee increased by 5.4% to PLN 925 thousand. The dairy industry maintained the high dynamics of investments whose value exceeded depreciation by 16%. There has been an improvement in the efficiency of milk processing.

Trade in dairy milk products increased significantly. The export volume increased, in comparison to 2013, by more than 25% to 2,890 thousand tonnes in raw milk equivalent. Its value increased only by 10.9% to EUR 1.9 billion due to average transaction prices lower by 12%.

At that time, the import increased, in terms of volume, by almost 24% to 1,530 thousand tonnes, and its value by 12% and amounted to EUR 784 million with transaction prices lower by 8%. The positive trade balance amounted to EUR 1.12 billion and was by about 10% higher than in 2013. In terms of volume, the net export increased by about 30% to 1,360 thousand tonnes.

Negative consequences of high penalties for exceeding milk quotas in the quota year 2014/2015 and increasing the uncertainty under the influence of the liquidation of milk quotas in conditions of strong price fluctuations in the world market will reduce the dynamics of production and supply of raw milk in 2015. The processes of restructuring and improving the efficiency of milk production will be continued and the population of dairy cows will continue to be reduced, but at a slower pace. Under these conditions, the acceleration of the rise in purchase prices may be expected as late as in the fourth quarter of 2015. This may result in the increased dynamics of production and milk supply in 2016. An improvement in the economic situation in the world market may result in a further increase in trade in milk products in 2015 and subsequent years, if the Polish dairy industry maintains cost and price competitive advantages.

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata realizowana przez Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB.

Zamówienia na prenumeratę w wersji papierowej i na e-wydania można składać bezpośrednio na stronie <http://ierigz.waw.pl/publikacje>.

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: dw@ierigz.waw.pl lub kontaktując się telefonicznie – Barbara Walkiewicz, tel.: 22 50 54 685 lub faks: 22 50 54 636 w godzinach 8:00-16:00.

Prenumeratę i sprzedaż pojedynczych egzemplarzy prowadzi Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20 (wejście od ul. Szkolnej 2/4) pokój numer 3.

Prenumerata roczna wersji papierowej lub elektronicznej 1 egz. w 2015 r. wynosi 42 zł.

Zamówienia na prenumeratę wraz z dowodem wpłaty prosimy przysyłać na adres:

- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Dział Wydawnictw, ul. Świętokrzyska 20
- e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Przedpłaty na prenumeratę należy wpłacać na konto Instytutu:
PEKAO S.A. IV O/Warszawa nr 68 1240 1053 1111 0010 1493 6433

W tytule przelewu prosimy podać tytuł analizy i jej numer.

Druk i usługi poligraficzne dostosowane do Twoich potrzeb!

Wykorzystujemy nowoczesne systemy druku cyfrowego dające wierne odwzorowanie obrazu, pozwalające w krótkim czasie na druk czarno-białych i barwnych materiałów w najwyższej jakości.

W naszej ofercie znajdują Państwo **usługi drukarni** (wizytówki, ulotki, papiery firmowe, foldery, broszury, książki, gazetki reklamowe, plakaty, materiały szkoleniowe, nadruki na kopertach, widokówki, zaproszenia, identyfikatory, dyplomy, etykiety, naklejki) jak i cały wachlarz **usług introligatorskich**.

Zaproponujemy indywidualną wycenę i dobór najlepszej techniki wydruku, aby otrzymany finalny produkt cechował się najlepszą jakością i atrakcyjną ceną.

Zapraszamy do korzystania z naszych usług

Dział Wydawnictw
ul. Szkolna 2/4

tel. (22) 50 54 520, (22) 50 54 430
fax (22) 50 54 636, e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Prenumerata Analizy (2 zeszyty) w 2015 roku wynosi 42 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do Działu Wydawnictw Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa. Tel.: (22) 505-46-85, faks: 505-46-36 e-mail: dw@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>